

Konstitutionsutskottets betänkande 2023/24:KU27

En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet och förslag till ändring i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

Den nya lagen ska ge Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, kommuner och arbetslöshetskassor förutsättningar att utbyta uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Den ska även ge Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten tillgång till uppgifter som behövs för att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Ändringen i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar innebär att myndighetens verksamhet beskrivs tydligare.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:85 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden.....	7
Regeringens lagförslag	7
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	13
Propositionen	13
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	14
<i>Bilaga 3</i>	
Finansutskottets yttrande 2023/24:FiU4y	17
<i>Bilaga 4</i>	
Skatteutskottets yttrande 2023/24:SkU6y	22
<i>Bilaga 5</i>	
Socialutskottets yttrande protokollsutdrag 2023/24:46.....	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet,
2. lag om ändring i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:85 punkterna 1 och 2.

Stockholm den 16 maj 2024

På konstitutionsutskottets vägnar

Ida Karkiainen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ida Karkiainen (S), Erik Ottoson (M), Matheus Enholm (SD), Hans Ekström (S), Fredrik Lindahl (SD), Mirja Räihä (S), Ulrik Nilsson (M), Per-Arne Håkansson (S), Malin Danielsson (L), Susanne Nordström (M), Jessica Wetterling (V), Gudrun Brunegård (KD), Malin Björk (C), Lars Englund (M), Jan Riise (MP), Lars Johnsson (M) och Peter Hedberg (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2023/24:85 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet. I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

I propositionen anføres att riksdagen har tillkännagett för regeringen att den senast den 1 april 2022 bör återkomma med förslag på hur sekretessreglerna kan ändras för att motverka exploatering av arbetskraft och förbättra möjligheten till myndighetssamverkan i dessa frågor (bet. 2020/21:AU12 punkt 2, rskr. 2020/21:367). Vidare anføres att riksdagen har tillkännagett för regeringen att Försäkringskassan och andra myndigheter bör ges större befogenheter att dela information med varandra och använda den information och kunskap som de har för att öka och effektivisera sitt samarbete, och framför allt för att skapa förutsättningar att utreda bidragsfusk (bet. 2021/22:SfU17 punkt 27, rskr. 2021/22:295). Regeringen bedömer att tillkännagivandena, genom förslaget om att införa särskilda uppgiftsskyldigheter, är slutbehandlade.

Utskottet har gett finansutskottet, skatteutskottet, justitieutskottet, socialförsäkringsutskottet, socialutskottet, utbildningsutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen.

Finansutskottet, skatteutskottet och socialutskottet har yttrat sig över propositionen. Justitieutskottet, socialförsäkringsutskottet, utbildningsutskottet, näringsutskottet och arbetsmarknadsutskottet har avstått från att yttra sig.

En förteckning över behandlade förslag finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Yttrandena finns i bilaga 3–5.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnar regeringen förslag för att ge Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, kommuner och arbetslöshetskassor förutsättningar att utbyta uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vidare ska förslaget ge Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten tillgång till uppgifter som behövs för att planera,

genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Propositionen innehåller även ett förslag om en justering i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Utskottets överväganden

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet och lag om ändring i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

Propositionen

Behov av att utbyta uppgifter

I propositionen gör regeringen bedömningen att berörda statliga myndigheter samt kommuner och arbetslöshetskassor bör ges förutsättningar att utbyta uppgifter i större utsträckning än i dag för att motverka bl.a. felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Det rör sig om uppgifter som förekommer i ärenden eller ligger till grund för beslut som fattats av andra myndigheter, kommuner eller arbetslöshetskassor och som har betydelse inom ramen för den utbetalande aktörens ordinarie handläggnings- och beslutsprocess eller vid kontroller som initierats senare av en utbetalning av en viss ersättning.

I propositionen anförs vidare att behovet av ett utökad informationsutbyte inte är begränsat till uppgifter som den utbetalande myndigheten behöver vid utbetalningar från välfärdssystemen. Det finns även ett behov av ett utökad informationsutbyte vid samverkan mot arbetslivskriminalitet.

Enligt propositionen är befintliga sekretessbrytande bestämmelser inte tillräckliga för myndigheternas, kommunernas och arbetslöshetskassornas behov. Enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) hindrar inte sekretess att en uppgift lämnas till en annan myndighet om det finns en uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning.

En skyldighet att lämna ut uppgifter

Regeringen föreslår att det införs en skyldighet för kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter att lämna uppgifter som de förfogar över till andra sådana aktörer. Skyldigheten ska gälla i de fall uppgiften behövs i de mottagande aktörernas författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förhindra, förebygga, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Uppgiftsskyldigheten ska gälla i fråga om ekonomiska förmåner som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Centrala

studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, en kommun eller en arbetslöshetskassa. Vidare ska uppgiftsskyldigheten även gälla i fråga om ekonomiska stöd som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller en kommun. Begreppet ekonomisk förmån omfattar bidrag, ersättningar, pension och lån för personliga ändamål som betalas ut till en enskild person. Med en enskild person avses en fysisk person. Med begreppet ekonomiskt stöd avses bidrag, ersättningar och annat stöd som avser en enskild person men som betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde.

En uppgiftsskyldighet ska även gälla för uppgifter som behövs i vissa statliga myndigheters författningsreglerade verksamhet för att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser inom ramen för sådan samverkan som regeringen beslutar för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Uppgiftsskyldigheten

Regeringen anser att det är viktigt att det är tydligt i vilka verksamheter som uppgiftsskyldigheten ska gälla. Av integritetsskäl bör uppgiftsskyldigheten även avgränsas till sådana områden där det finns tydliga behov.

I propositionen anförs att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor är i stort behov av uppgifter för att säkerställa korrekta beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen och därigenom motverka felaktiga utbetalningar. Regeringen bedömer att ett beslutsunderlag ska anses vara korrekt när det utgår från uppgifter som är både riktiga och tillräckliga i omfattning. Med felaktiga utbetalningar avses sådana ekonomiska förmåner eller ekonomiska stöd som beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Motsvarande kontroll kan göras av ärenden i efterhand, genom efterkontroll. En sådan kontroll är en viktig del för att säkerställa att de kontroller som genomförts i beslutsprocessen har lett till att slutresultatet blev rätt eller för att kontrollera att förutsättningarna för utbetalning fortfarande är uppfyllda. Uppgiftsskyldigheten bör därför enligt regeringen även omfatta uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att upptäcka och utreda felaktiga utbetalningar. Det kan handla om uppgifter som myndigheterna behöver vid efterkontroll som initieras efter den ordinarie beslutsprocessen, t.ex. för att kontrollera förekomsten av ändrade förhållanden.

Uppgiftsskyldighet ska även gälla verksamhet som syftar till att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

I propositionen anförs att uppgiftsskyldigheterna väntas innebära att kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter får tillgång till fler personuppgifter. Vissa av dessa kan antas vara tämligen harmlösa, medan andra kan vara mycket integritetskänsliga. Med hänsyn till den personliga

integriteten anser regeringen att berörda myndigheter samt kommuner och arbetslöshetskassor bara ska få tillgång till sådana uppgifter när de behöver det för att bedriva den verksamhet som de är skyldiga att bedriva enligt lag eller annan författning.

Om stöd finns i aktörernas registerförfattningar kan uppgifterna komma att användas för att bygga upp modeller för att genomföra dataanalyser och urval i syfte att rikta myndigheternas kontrollåtgärder mot områden där riskerna för felaktiga utbetalningar bedöms vara särskilt stora.

Vidare anføres att det kan antas att en aktör för utförandet av sin verksamhet återkommande har behov av en viss kategori uppgifter, exempelvis inkomstuppgifter, från en viss aktör för att kunna säkerställa korrekta beslutsunderlag. Regeringen bedömer därför att uppgiftslämnandet bör kunna ske genom en regelbunden överföring av uppgifter, och inte kräva en begäran i varje enskilt fall.

I propositionen anføres att uppgifter som omfattas av sådan sekretess som inte bryts med stöd av generalklausulen i offentlighets- och sekretesslagen ska undantas från lagens tillämpningsområde. Därutöver ska uppgifter som omfattas av s.k. utrikessekretess och försvarssekretess undantas från skyldigheten att lämna sekretessbelagda uppgifter. Vidare ska uppgifter som omfattas av sekretess till skydd för andra intressen än enskildas personliga och ekonomiska förhållanden undantas från skyldigheten att lämna uppgifter.

Vidare anføres i propositionen att en sekretessbelagd uppgift inte ska lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Tillämpningsområdet

I propositionen anføres att det av integritetsskäl är viktigt att begränsa lagens tillämpningsområde till de aktörer som har ett tydligt behov av uppgiftsutbyte.

Kretsen av statliga myndigheter som deltar vid myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser inom ramen för samverkan mot arbetslivskriminalitet utgörs av Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten. Regeringen konstaterar att avgränsningen av vilka myndigheter som deltar i samverkan vid arbetsplatskontroller, med ett undantag, varit densamma sedan 2017. Detta utesluter dock inte att kretsen myndigheter som deltar i samverkan kan komma att förändras, exempelvis på grund av att fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet tar sig andra uttryck som myndigheterna behöver ha direkt möjlighet att ingripa mot.

Kretsen av statliga myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som behöver utbyta uppgifter för att säkerställa korrekta beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen är inte lika tydligt definierad. Mot bakgrund av de behov av uppgifter som identifierats bedömer regeringen att det finns skäl att låta den nya uppgiftsskyldigheten, som avser arbetet för att

motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, vara generell i den bemärkelsen att den bör omfatta samtliga kommuner och arbetslöshetskassor. Sammanfattningsvis anser regeringen att Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, kommuner och arbetslöshetskassor bör vara skyldiga att lämna uppgifter enligt den nya lagen för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Förtydligande av lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar

I 1 kap. 1 § första stycket lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar anges att lagen innehåller bestämmelser om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar som görs via ett system med transaktionskonto. Avsikten har dock inte varit att avgränsa granskningsverksamheten på detta sätt. Regeringen föreslår därför att det förtydligas att lagen är tillämplig vid myndighetens granskningar i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, och att kopplingen till systemet med transaktionskonto tas bort.

Yttranden

Finansutskottet

Finansutskottet har yttrat sig till konstitutionsutskottet om förslaget om informationsutbyte för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och förslaget om ändring i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar, se bilaga 3.

Finansutskottet ställer sig bakom förslagen och anser att konstitutionsutskottet bör tillstyrka dem.

Finansutskottet konstaterar att omfattningen av felaktiga utbetalningar är stor och medför att skattemedel inte används till de ändamål de är avsedda för, vilket i sin tur riskerar att skada förtroendet för välfärdssystemen och skattesystemets legitimitet. Finansutskottet instämmer därför med regeringen att det finns ett behov av ett utökat informationsutbyte för att säkerställa korrekta beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen, då befintliga sekretessbrytande bestämmelser och uppgiftsskyldigheter inte är tillräckliga. Finansutskottet delar regeringens bedömning att ett utlämnande enligt de föreslagna skyldigheterna utgör ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten.

Finansutskottet konstaterar vidare att inrättandet av Utbetalningsmyndigheten förstärker statens arbete mot felaktiga utbetalningar och att inrättandet av myndigheten bör ses som ett komplement till det arbete mot felaktiga utbetalningar som bedrivs och kommer att fortsätta att bedrivas

av de aktörer som beslutar om ersättningar. Finansutskottet anser liksom regeringen att förslaget till ändring i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar bättre återspeglar myndighetens granskningsverksamhet och vad granskningarna ska syfta till.

Skatteutskottet

Skatteutskottet har yttrat sig till konstitutionsutskottet om propositionen i de delar som rör skatteutskottets beredningsområde, se bilaga 4.

Skatteutskottet framhåller att det är viktigt att motverka skattebrott, skattefusk och skatteundandragande och konstaterar att många åtgärder vidtas på området.

En viktig del i arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och vid samverkan mot fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet är enligt skatteutskottet att berörda statliga myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor kan utbyta information med varandra. Skatteutskottet är positivt till det ökade informationsutbyte som den nya lagen innebär för Kronofogdemyndigheten och Skatteverket för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Skatteutskottet ser även positivt på den uppgiftsskyldighet som förslaget innebär för Skatteverket för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Sammanfattningsvis anser skatteutskottet att konstitutionsutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag i berörda delar.

I skatteutskottets yttrande finns en avvikande mening (S).

Socialutskottet

Socialutskottet har yttrat sig till konstitutionsutskottet genom ett protokollsutdrag, se bilaga 5.

Socialutskottet framhåller att förtroendet för välfärdssystemen är av största vikt. Eftersom felaktiga utbetalningar och arbetslivskriminalitet är omfattande samhällsproblem välkomnar utskottet förslagen i propositionen och ser fram emot ytterligare förslag på området. Utifrån de utgångspunkter som socialutskottet har att beakta föreslår socialutskottet att konstitutionsutskottet tillstyrker propositionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom de överväganden som redovisas i propositionen och anser därför att riksdagen bör anta regeringens lagförslag.

Konstitutionsutskottet anser i likhet med vad finansutskottet och skatteutskottet framhållit att det finns ett behov av ett utökat informationsutbyte för att säkerställa korrekta beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen, då befintliga sekretessbrytande bestämmelser och uppgiftsskyldigheter inte är tillräckliga för myndigheternas, kommunernas och arbetslöshetskassornas behov. På motsvarande sätt finns

det ett behov av informationsutbyte mellan myndigheter för att motverka fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. Utskottet godtar den intresseavvägning som redovisas i propositionen mellan behovet av informationsutbyte och det intrång i den personliga integriteten som den föreslagna uppgiftsskyldigheten medför.

Vidare bedömer utskottet att den föreslagna ändringen av den första paragrafen i lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar innebär att bestämmelsen bättre återspeglar Utbetalningsmyndighetens granskningsverksamhet och vad granskningarna syftar till.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2023/24:85 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skyldigheter att lämna ut uppgifter för kommuner, arbetslöshetskassor och vissa statliga myndigheter.

Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

2 § Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, en kommun eller en arbetslöshetskassa ska lämna en uppgift som den förfogar över till en annan av dessa aktörer om uppgiften behövs i den mottagande aktörens författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

En uppgift som omfattas av sekretess ska dock inte lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Första stycket gäller inte i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 15–20 kap., 24 kap. 2 a och 8 §§, 25 kap. 1–8 §§, 26 kap. 1–6 §§, 29 kap. 1 och 2 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2 och 12 §§, 33 kap. 2 och 4 a §§, 36 kap. 3 §, 40 kap. 2 och 5 §§ samt 41–43 kap. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

3 § Skyldigheten att lämna en uppgift enligt 2 § gäller utbetalningar från välfärdssystemen av sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, en kommun eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån) och sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd).

I 2 § avses med felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen sådana ekonomiska förmåner och ekonomiska stöd som har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp.

Fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

4 § Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket eller Åklagarmyndigheten ska lämna en uppgift som den förfogar över till en annan av dessa myndigheter om uppgiften behövs i den mottagande myndighetens författningsreglerade verksamhet för att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser inom ramen för sådan samverkan som regeringen beslutar för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

En uppgift som omfattas av sekretess ska dock inte lämnas ut om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut.

Första stycket gäller inte i fråga om uppgifter som omfattas av sekretess enligt 15 kap. 1 och 2 §§, 24 kap. 2 a och 8 §§, 25 kap. 1–8 §§, 26 kap. 1–6 §§, 29 kap. 1 och 2 §§, 31 kap. 1 § första stycket, 2 och 12 §§, 33 kap. 2 och 4 a §§, 36 kap. 3 § samt 40 kap. 2 och 5 §§ offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 1 § lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar som sker via systemet med transaktionskonto.

Denna lag innehåller bestämmelser om Utbetalningsmyndighetens granskningar i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Lagen innehåller även bestämmelser om underrättelseskyldighet för Utbetalningsmyndigheten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2024.

BILAGA 3

Finansutskottets yttrande 2023/24:FiU4y

En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 21 mars 2024 att ge finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2023/24:85 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet, och eventuella följdmotioner. Några följdmotioner har inte väckts.

Finansutskottet begränsar sitt yttrande till förslaget om informationsutbyte för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och förslaget om ändring i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

Finansutskottet föreslår att konstitutionsutskottet tillstyrker propositionen.

Utskottets överväganden

Bakgrund

De felaktiga utbetalningarna av ersättningar och bidrag från Arbetsförmedlingen, arbetslöshetskassorna, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten uppgick 2022 till sammanlagt 744 miljarder kronor (Ekonomistyrningsverkets rapport 2023:26). I budgetpropositionen för 2024 bedömde regeringen att 15–20 miljarder kronor betalas ut felaktigt från välfärdssystemen varje år (prop. 2023/24:1, utg.omr. 2 avsnitt 8.4) och att ungefär 90 procent av de totala felaktiga utbetalningarna orsakas av att felaktiga uppgifter ligger till grund för beslut om utbetalningar. I budgetpropositionen för 2024 aviserade regeringen att den hade för avsikt att lämna en proposition till riksdagen med förslag som innebär att myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som arbetar för att stoppa felaktiga utbetalningar ska få bättre förutsättningar att dela information med varandra. Proposition 2023/24:85 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet överlämnades till riksdagen den 19 mars 2024. Regeringen har bett Lagrådet att yttra sig över lagförslaget. Lagrådet har inga invändningar mot förslaget.

För att minska felaktiga utbetalningar och brott i välfärdssystemen inrättade regeringen Utbetalningsmyndigheten den 1 januari 2024. Myndigheten har i uppdrag att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Myndighetens arbete inriktas mot felaktiga utbetalningar och brottslighet som de enskilda myndigheterna har svårt att upptäcka var för sig eller tillsammans, som t.ex. avancerade angrepp mot välfärdssystemen. Myndigheten kommer även att ha ansvar för utbetalningarna av ersättningar inom de statliga välfärdssystemen för att på så sätt minska risken för felaktiga utbetalningar. Senast den 1 januari 2027 ska alla utbetalningar som omfattas administreras via systemet med transaktionskonto hos myndigheten.

Propositionen

En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

När det gäller utökade möjligheter för myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor som arbetar mot felaktiga utbetalningar att dela information föreslår regeringen att det ska införas en skyldighet att lämna ut uppgifter som behövs för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Närmare bestämt föreslår regeringen i en ny lag om uppgiftsskyldighet att Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, kommuner och arbetslöshetskassor ska lämna en uppgift som de förfogar över till en annan av dessa aktörer om uppgiften behövs i de mottagande aktörernas författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Förslaget innebär att både offentliga och sekretessbelagda uppgifter kan utbytas oftare än i dag. Förslaget innehåller den sekretessbrytande uppgiftsskyldighet som krävs för att de uppräknade myndigheterna ska kunna utbyta sekretessbelagda uppgifter. En aktör som har uppgifter som behövs hos en annan aktör ska lämna ut uppgifterna både på begäran och på eget initiativ. Informationsutbytet kan ske kontinuerligt och på ett mer effektivt sätt än i dag, t.ex. via digitalt utbyte.

Intresset av att kunna hindra felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen är starkt, och det finns i den nya lagen en presumtion för att uppgifter som omfattas av lagen ska lämnas ut. Samtidigt, konstaterar regeringen, är uppgifter som omfattas av sekretess ofta känsliga. Regeringen föreslår därför att det införs en undantagsregel som gör att de berörda aktörerna ska avstå från att lämna sekretessbelagda uppgifter om övervägande skäl talar för det. Sekretessbelagda uppgifter som finns i viss känslig verksamhet, t.ex. i socialtjänsten och hälso- och sjukvården, kommer inte att kunna delas med stöd av den föreslagna lagen.

Regeringen bedömer att det intrång i den personliga integriteten som utlämnanden av uppgifter enligt de föreslagna skyldigheterna medför är motiverat och proportionerligt. Regeringen nämner i avsnitt 6.8 att inskränkningar i skyddet för den personliga integriteten tidigare har godtagits, bl.a. när syftet varit att motverka felaktigt utnyttjande av välfärdsmedel. Det har då bl.a. framhållits att skyddet för den personliga integriteten måste vägas mot de viktiga samhällsintressen som kan motivera ett utökat informationsutbyte, såsom att informationsutbytet kan leda till en ökad effektivitet hos myndigheter, ge den enskilde bättre service och behövas för att genom bättre kontrollmöjligheter undvika att välfärdssystemen undergrävs av bidragsbrott och felaktiga utbetalningar.

Regeringens bedömning är att det är viktigt att förhindra och förebygga felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen så långt det är möjligt och att inrättandet av Utbetalningsmyndigheten förstärker statens arbete mot felaktiga utbetalningar. Inrättandet av Utbetalningsmyndigheten bör dock, enligt regeringen, ses som ett komplement till det arbete mot felaktiga utbetalningar som bedrivs och ska fortsätta att bedrivas av de aktörer som beslutar om ersättningar. Deras behov av att få fler uppgifter än i dag kvarstår således, konstaterar regeringen. Regeringen bedömer att förslagen i propositionen stärker förutsättningarna och förmågan att motverka felaktiga

utbetalningar hos de aktörer som beslutar om ersättningar från välfärdssystemen.

Förslaget förväntas enligt regeringen leda till att de felaktiga utbetalningarna minskar väsentligt. Förslaget kommer också att effektivisera arbetet mot felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen hos berörda myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor. Om förslaget inte genomförs kan de problem som relaterar till informationsutbyte och som avser felaktiga utbetalningar förväntas kvarstå. Risken är enligt regeringen att bl.a. omfattande felaktiga utbetalningar skulle fortsätta att genomföras och att skattemedel skulle riskera att gå till annat än vad som varit avsett, t.ex. till de som avsiktligt utnyttjar välfärdssystemen. I förlängningen leder dessutom felaktiga utbetalningar, enligt regeringen, till ett minskat budgetutrymme för reformer som är samhällsekonomiskt motiverade.

Förtydligande av tillämpningsområdet för lagen om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar

När det gäller lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar (granskningslagen) föreslår regeringen att det ska förtydligas i 1 kap. 1 § att lagen ska tillämpas vid myndighetens granskningar i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Ändringen innebär att paragrafen bättre återspeglar Utbetalningsverksamhetens granskningsverksamhet och vad granskningarna syftar till. Utbetalningsmyndighetens granskningar avser de urvalsträffar som genererats i verksamheten med dataanalyser och urval. Granskningsverksamheten är alltså inte begränsad till utbetalningar som görs via systemet med transaktionskonto.

Bakgrunden till regeringens förslag är en begäran från Utbetalningsmyndigheten från den 30 januari 2024 (Fi2024/00223). Regeringens förslag överensstämmer i huvudsak med begärens förslag. I begäran föreslås även att det av lagens inledande bestämmelse ska framgå att granskningsverksamheten omfattar inledande och fördjupade granskningar.

Regeringen konstaterar att lagtextens nuvarande ordalydelse ger uttryck för att Utbetalningsmyndigheten endast ska granska sådana utbetalningar som görs via systemet med transaktionskonto. Det skulle i sin tur innebära att granskningsverksamheten blir mer begränsad än avsett och inte kan inledas förrän de utbetalningar som omfattas av lagen (2023:454) om transaktionskonto vid Utbetalningsmyndigheten börjar administreras via systemet med transaktionskonto, vilket ska ske senast den 1 januari 2027. Enligt regeringen har avsikten inte varit att avgränsa granskningsverksamheten till utbetalningar som görs via systemet med transaktionskonto, varför regeringen föreslår ett förtydligande av tillämpningsområdet för granskningslagen. Enligt regeringen behöver det dock inte framgå av den inledande bestämmelsen att granskningsverksamheten omfattar inledande och

fördjupade granskningar, vilket Utbetalningsmyndigheten har föreslagit i sin begäran till regeringen.

Finansutskottets ställningstagande

Finansutskottet ställer sig bakom propositionen och anser att konstitutionsutskottet bör tillstyrka den.

Utskottet konstaterar att omfattningen av felaktiga utbetalningar är stor och medför att skattemedel inte används till de ändamål de är avsedda för, vilket i sin tur riskerar att skada förtroendet för välfärdssystemen och skattesystemets legitimitet. Utskottet instämmer därför med regeringen att det finns ett behov av ett utökat informationsutbyte för att säkerställa korrekta beslutsunderlag vid utbetalningar från välfärdssystemen, då befintliga sekretessbrytande bestämmelser och uppgiftsskyldigheter inte är tillräckliga för myndigheternas, kommunernas och arbetslöshetskassornas behov. Utskottet delar regeringens bedömning att ett utlämnande enligt de föreslagna skyldigheterna utgör ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten. Det allmännas intresse av att myndighetsbeslut som fattas i förhållande till enskilda grundas på ett korrekt underlag är ett mycket tungt vägande intresse, i synnerhet när det gäller beslut i verksamheter som potentiellt kan få stora återverkningar på allmänhetens förtroende för det allmänna och för legitimiteten i de grundläggande samhällssystemen. Utskottet konstaterar vidare att inrättandet av Utbetalningsmyndigheten den 1 januari 2024 förstärker statens arbete mot felaktiga utbetalningar och att inrättandet av myndigheten bör ses som ett komplement till det arbete mot felaktiga utbetalningar som bedrivs och kommer att fortsätta att bedrivas av de aktörer som beslutar om ersättning.

När det gäller lagförslaget om ett förtydligande av tillämpningsområdet för lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar instämmer utskottet med regeringen att ändringen bättre återspeglar myndighetens granskningsverksamhet och vad granskningarna ska syfta till.

Stockholm den 23 april 2024

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S), Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S), Dennis Dioukarev (SD), Jan Ericson (M), Ingela Nylund Watz (S), Charlotte Quensel (SD), Adnan Dibrani (S), Ida Drougge (M), Ida Gabrielsson (V), Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C), Janine Alm Ericson (MP), Cecilia Rönn (L), Joakim Sandell (S) och Kent Kumpula (SD).

BILAGA 4

Skatteutskottets yttrande 2023/24:SkU6y

En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet beslutade den 21 mars 2024 att ge skatteutskottet möjlighet att senast den 25 april yttra sig över propositionen En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet (prop. 2023/24:85). Skatteutskottet behandlar de delar som berör utskottets beredningsområde.

Skatteutskottet föreslår att konstitutionsutskottet tillstyrker regeringens lagförslag i berörda delar.

I yttrandet finns en avvikande mening (S).

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen en ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. Förslaget syftar till att ge Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Kronofogdemyndigheten, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, kommuner och arbetslöshetskassor förutsättningar att utbyta uppgifter som behövs för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Förslaget syftar även till att ge Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten tillgång till uppgifter som behövs för att planera, genomföra eller följa upp myndighetsgemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet.

I propositionen föreslås även en justering i lagen (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

De delar som berör skatteutskottets beredningsområde är de olika uppgiftsskyldigheter som införs för Kronofogdemyndigheten och Skatteverket. För bl.a. Kronofogdemyndigheten och Skatteverket innebär den nya lagen att de ska lämna en uppgift som myndigheten förfogar över dels till varandra, dels till Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, kommuner och arbetslöshetskassor om uppgiften behövs i den mottagande aktörens författningsreglerade verksamhet för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för att förebygga, förhindra, upptäcka eller utreda felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen.

Skyldigheten att lämna en uppgift ska gälla:

- utbetalningar från välfärdssystemen av sådana bidrag, ersättningar, pensioner och lån för personligt ändamål som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden, Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, en kommun eller en arbetslöshetskassa och betalas ut till en enskild person (ekonomisk förmån)
- sådana stöd, bidrag och ersättningar som enligt lag eller förordning beslutas av Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan eller en kommun och avser en enskild person, men betalas ut till eller tillgodoräknas någon annan än den enskilde (ekonomiskt stöd).

Förslaget innebär även att bl.a. Skatteverket ska lämna en uppgift som den förfogar över till Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten om uppgiften behövs i den mottagande myndighetens författningsreglerade verksamhet för att planera, genomföra eller följa upp myndighetens gemensamma kontroller av arbetsplatser för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Uppgifter som omfattas av sådan sekretess som inte bryts med stöd av generalklausulen i offentlighets- och sekretesslagen ska undantas från lagens tillämpningsområde.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det är viktigt att motverka skattebrott, skattefusk och skatteundandragande och konstaterar att många åtgärder vidtas på området.

En viktig del i arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen och vid samverkan mot fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet är att berörda statliga myndigheter, kommuner och arbetslöshetskassor kan utbyta information med varandra. Utskottet är positivt till det ökade informationsutbyte som den nya lagen innebär för Kronofogdemyndigheten och Skatteverket för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Utskottet ser även positivt på den uppgiftsskyldighet som förslaget innebär för Skatteverket för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet.

Sammanfattningsvis anser skatteutskottet att konstitutionsutskottet bör tillstyrka regeringens lagförslag i berörda delar.

Stockholm den 25 april 2024

På skatteutskottets vägnar

Niklas Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Niklas Karlsson (S), Per Söderlund (SD), Hanna Westerén (S), Eric Westroth (SD), Patrik Björck (S), Fredrik Ahlstedt (M), Ida Ekeröth Clausson (S), David Lång (SD), Marie Nicholson (M), Cecilia Engström (KD), Helena Lindahl (C), Bo Broman (SD), Annika Hirvonen (MP), Patrik Karlson (L), Sofie Eriksson (S), Crister Carlsson (M) och Jessica Wetterling (V).

Avvikande mening

En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet (S)

Niklas Karlsson (S), Hanna Westerén (S), Patrik Björck (S), Ida Ekeröth Clausson (S) och Sofie Eriksson (S) anför:

Felaktiga utbetalningar, bidragsbrott och arbetslivskriminalitet är tätt sammankopplade. Angreppen på välfärdssystemen har med tiden blivit mer systematiska och avancerade. Det är oacceptabelt att våra gemensamma välfärdssystem utnyttjas på detta sätt. Välfärdssystemen ska inte göda den organiserade brottsligheten.

I budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1) presenterade den dåvarande regeringen ledd av Socialdemokraterna en statlig offensiv mot välfärdsbrottslighet, vilken bl.a. inkluderade inrättandet av Utbetalningsmyndigheten. Vi vill betona vikten av koordinerade insatser för att bekämpa arbetslivskriminalitet och anser att regeringen tydligare bör främja samverkan mellan andra myndigheter och Utbetalningsmyndigheten på detta område.

BILAGA 5

Socialutskottets yttrande protokollsutdrag 2023/24:46

SOCIALUTSKOTTET

Utdrag ur PROTOKOLL **UTSKOTTSSAMMANTRÄDE 2023/24:46**

DATUM 2024-04-25
TID 10.00–10.10
 10.20–11.10

§ 5 En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Utskottet behandlade frågan om yttrande till konstitutionsutskottet över proposition 2023/24:85.

Utskottet beslutade att yttra sig genom följande anteckning i protokollet:

Utskottet vill framhålla att förtroendet för välfärdssystemen är av största vikt. Eftersom felaktiga utbetalningar och arbetslivskriminalitet är omfattande samhällsproblem välkomnar utskottet förslagen i propositionen och ser fram emot ytterligare förslag på området. Utifrån de utgångspunkter som socialutskottet har att beakta föreslår socialutskottet att konstitutionsutskottet tillstyrker propositionen.

Denna paragraf förklarades omedelbart justerad.

Vid protokollet Mattias Andersson

Rätt utdraget
intygar Mattias Andersson

*Exp: 2024-04-25
Konstitutionsutskottet*